

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Capitularia Regum Francorum

Additae sunt Marculfi monachi & aliorum formulae veteres, & Notae
doctissimorum virorum

Baluze, Etienne

Parisiis, 1677

Capitularia Pippini Principis Et Regis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-19366

eam percussisse comprobatus fuerit, manus ei amputetur. Et qui hoc consensit, si liber est, sexaginta solidos componat. Si servus, sexaginta ictus accipiat.

De homicidis ad Ecclesiam confugientibus.
V. 193. XXI. Homicidis vel ceteris reis qui legibus mori debent, si ad Ecclesiam confugerint, nullus eis victus detur.

De latronibus.
V. 106. Add. 1v. 142. XXII. De latronibus præcipibus observandum ut pro prima culpa unum oculum perdat, de alia verò natus ei truncentur. De tertia culpa, si non emendaverit, morietur.

De die dominico.
V. 340. XXIII. Si quis die dominico opera servilia fecerit, liber homo si boves junxerit, dextrum bovem perdat. Et si alia quæ prohibita sunt fecerit, sacerdotibus illa emendet sicut de reliquis negligentibus iudicibus emendari solet, & penitentiam insuper accipiat. Similiter de præcipuis festivitibus.

De empto à fure.
V. 344. XXIV. Si quis de fure neficiens aliquid emerit, querat accepto spatio firem. Quem si non potuerit invenire, probet se sacramento innocentem, & rem restituat,

& furem querere non omittat. Quod si furem celaverit, & perjurasse postea detectus fuerit, tanquam fur & ipse damnetur.

De alieno animali occiso.
XXV. Si quis casu faciente occiderit alienum animal, & non negaverit, simile dare non tardet, & cadaver mortui accipiat.

De compositione incensa domus.
XXVI. Si quis incenderit alienam domum, primò omnia ædificia restituat, & quicquid ibi arserit componat, & insuper l. x. solidos, & publica penitentia multetur. Et quotquot homines de ipso incendio evaserint, unicuique secundum legem suam componat, & quicquid perdidit restituat.

De via convicinali.
XXVII. Si quis viam convicinali vel pastorem clausit, cum sua lege componat, & ipsam viam aperiat.

De rebus commendatis incensis.
XXVIII. Si cui commendate res fuerint, vel tradite ad vendendum, & in domo ejus cum rebus suis
Cetera desunt in MS.

PIPPINI PRINCIPIS CAPITVLARE SVESSIONENSE

Datum anno Christi DCCXLIV. in plena synodo.

IN Dei nomine & Trinitatis. Anno DCCXLIV. ab incarnatione Christi, sub die VI. Nonas Martij, & Luna XIV. in anno secundo Childerici Regis Francorum, ego Pippinus Dux & Princeps Francorum. Dum pluribus non habetur incognitum qualiter nos in Dei nomine unà cum consensu Episcoporum sive sacerdotum vel fervorum Dei consilio, sive Comitum & optimatum Francorum, colloquij apud Sueffionis civitatem synodum vel Concilium facere decrevimus. quod ita in Dei nomine & fecimus.

INCIPIUNT CAPITVLA.

- D**E fide Nicena, & canonibus antiquis toto regno promulgandis.
- De synodo singulis annis congreganda.
Et de Adalberto heretico in synodo damnato.
- De Episcopis per civitates ordinatis sub Archiepiscopo Abele & Aräoberto. De
- monachis. Et ut Abbates in hostem ipsi non eant, sed mittant. Et Clerici à fornicatione, habitu laico, & venatione abstineant.
4. Ut laici fornicationem omnem, perjuriam, falsa testimonia devitent, Ecclesiamque tutentur. Et ut Presbyteri parochiarum Episcopo suo sint subiecti.

5. *Vt ignoti Episcopi vel Presbyteri ad ministerium sine probatione non admittantur.*
6. *Vt Episcopi provideant ne populus paganismum faciat. Et ut legitime per civitates mensure sint.*
7. *Vt Adalberti cruciale igni tradantur.*
8. *Vt Clerici extraneas mulieres domi non habeant.*
9. *Vt sacramentum feminam vel propinquam nemo uxorem ducat; neque uxorem, viro supersite, alter accipiat; neque uxorem, viro supersite, alterum accipiat.*
10. *De transgressoribus horum capitulorum.*

INCIPIUNT SVPRASCRIPTA CAPITVLA ET EORVM TEXTVS.

De fide Nicena, & canonibus antiquis toto regno promulgandis.

IN primis constituimus fidem catholicam, quam constituerunt CCCXVIII. Episcopi in Niceno Concilio, ut denuntiaretur per universam regionem nostram, & iudicia canonica aliorum sanctorum, quae constituerunt in synodis suis; quomodo lex Dei & ecclesiastica regula recuperetur, quae in diebus priorum Principum dissipata corrui.

De synodo singulis annis congreganda. Et de Adalberto haeretico in synodo damnato.

II. Propterea nos una cum consensu Episcoporum, sive sacerdotum, seu servorum Dei, & optimatum meorum consilio, decrevimus ut annis singulis synodum renovare debeamus, qualiter populus Christianus ad salutem animarum pervenire possit, & ut haeresis amplius in populo non resurgat, sicut invenimus in Adalberto haeresim, quem publiciter una voce condemnaverunt XXIII. Episcopi & alij multi sacerdotes cum consensu Principis & populi ita condemnaverunt ipsum Adalbertum ut amplius populus per falsos sacerdotes deceptus non pereat.

De Episcopis per civitates ordinatis sub Archiepiscopis Abele & Ardoberto. De monachis. Et ut Abbates in hostem ipsi non eant, sed mistant. Et Clerici a fornicatione, habitu laico, & venatione abstineant.

III. Idcirco constituimus per consilium sacerdotum & optimatum meorum & ordinavimus per civitates legitimos Episcopos; & idcirco constituimus super eos Archiepiscopos Abel & Ardobertum, ut ad iudicia eorum de omni necessitate ecclesiastica recurrant tam Episcopi quam alius populus. Vt ordo monachorum vel ancillarum Dei secundum regulam sanctam stabilis permaneat; & de rebus ecclesiasticis subtrahatis monachis vel ancillis Dei consolentur usque dum illorum necessitati satisfaciant; & si quid superaverit, census levetur. Et Abbates legitimi ho-

stem non faciant, nisi tantum homines eorum transmittant. Et omnes Clerici fornicationem non faciant, nec habitum laicorum portent, nec habeant canes ut venationes faciant, nec accipitres portent. *Vt laici fornicationem omnem, perjuriam, & falsa testimonia devitent, Ecclesiamque tumentur. Et ut Presbyteri parochiarum Episcopo suo sint subiecti.*

IV. Similiter decrevimus ut laici homines legitime vivant, & diversas fornicationes non faciant, & perjuriam in Ecclesia non consentiant, & falsa testimonia non dicant, & Ecclesiam Dei in omni necessitate conservent. Et unusquisque Presbyter qui in parochia est, Episcopo obediens & subiectus sit, & semper in caena Domini rationem & ordinem ministerij sui Episcopo reddat, & chrisma & oleum petat. Et quando jure Canonico Episcopus circumit parochiam ad confirmandum populum, Abbates & Presbyteri parati sint ad suscipiendum Episcopum in adiutorium necessitatis.

Vt ignoti Episcopi & Presbyteri ad ministerium sine probatione non admittantur.

V. Et statuimus ut supervenientes Episcopi vel Presbyteri de aliis regionibus non suscipiantur in ministerium Ecclesiae nisi prius fuerint probati ab Episcopo cujus parochia est.

Vt Episcopi provideant ne populus paganismum faciat. Et ut legitime per civitates mensure sint.

VI. Et omnino decrevimus ut unusquisque Episcopus in sua parochia sollicitudinem habeat ut populus Christianus paganismum non faciat. Et per omnes civitates legitimus forus & mensura fiat, secundum abundantiam temporis.

Vt Adalberti cruciale igni tradantur.

VII. Similiter constituimus ut illas cruciculas, quas Adalbertus per parochiam plantaverat, omnes igne consumantur.

Vt Clerici extraneas mulieres domi non habeant.

VIII. Similiter diximus ut neque Cle-

Karoloman
ni Capitula
I. praefat.

Ibid. c. 1.

Ibid. c. 1.

Ibid. c. 3.

Ibid. c. 4.

Ibid. c. 7. &
in Capitulari II. c. 4.

ricus mulierem habeat in domo sua, quæ cum illo habitet, nisi matrem, aut fororem, vel neptam suam.

Ut sacratam feminam vel propinquam nemo uxorem ducat; neque uxorem, viro superstiti, alter accipiat; neque uxor, viro superstiti, alteram accipiat.

IX. Similiter constituimus ut nullus laicus homo Deo sacratam feminam ad mulierem habeat, nec suam parentem; nec marito vivente suam mulierem alius accipiat, nec mulier vivente suo viro alium accipiat: quia maritus mulierem suam non debet dimittere, excepto causa fornicationis deprehensa.

De transgressoribus horum capitularum.

X. Si quis contra hoc decretum, quod

XXIII. Episcopi cum aliis sacerdotibus vel servis Dei unâ cum consensu Principis Pippini vel optimatum Francorum consilio constituerunt, transgredi vel legem irrumperere voluerit, vel despexerit, iudicandus sit ab ipso Principe vel Episcopis vel Comitibus, & componat secundum quod in lege scriptum est, unusquisque juxta ordinem suum. Et si hæc omnia observaverimus quæ superius scripta sunt, Christi misericordiam invenire poterimus in secula seculorum. AMEN.

† Signum illustris viri PIPPINI Majoris domus.

Signum RADBODI.

Signum ARIBERTI.

Signum HELMIGAVDI.

ADMONITIO

De sequentibus Capitulis synodalibus.

SOepe multumque dubitavi an decreta synodorum quæ ab Episcopis celebratae sunt sub Rege Pippino referenda essent inter ejus Capitularia. Videbam illum ea tempestate morum apud Francos fuisse ut & Principes synodis præsidere & constitutiones sub eorum nomine conderentur emitterenturque in publicum. Videbam præterea pleraque capitula quæ in synodis episcopalibus perscripta fuerant, in libros Capitularium ab Ansegiso Abbate & Benedicto Levita compositos fuisse relata, tamquam partem facerent legum à Principibus nostris constitutarum. At parte ex alia occurrerent nonnullæ synodi per ea tempora celebratae, in quibus nulla mentio Principis, nulla ejus auctoritas apparebat. Mihi ista meditati commodum oblati sunt vetus codex MS. sancti Vincentii Metensis, in quo Pippini Regis Capitula descripta sunt, initio facta à capitulis apud Vermeriam constitutis, sed, quod dolendum est, absque ulla prorsus inscriptione, absque ullo titulo. Sirmondus tamen, qui primus illa edidit, hinc edoctus est ea pertinere ad synodum Vermeriensem quod eorum nonnulla inveniuntur apud veteres canonum collectores ex Concilio apud Vermeriam laudata. Regino sanè Abbas Prunimensis, qui pleraque istius synodi capitula descripsit in libro secundo de disciplinis ecclesiasticis & religione Christiana, accepisse se illa ait in capite CXXIII. ejusdem libri ex Concilio quod factum fuit ad Vermeriam temporibus Pippini Regis. Postea Burchardus lib. IX. cap. XXVI. & hanc secutus Ivo parte VIII. cap. CLXIV. adnumerant huic Concilio interfuisse Pippinum. Hanc auctoritatem secutus Sirmondus, cum Vermeriense Concilium ederet, in titulo scripsit habitum illud fuisse præsentis Pippino Rege. Istius ergo & reliquarum istiusmodi synodorum decreta edi debere visum est inter Capitula synodalia Pippini, tum quia in codice Metensi conjuncta sunt cum reliquis ejusdem Principis constitutionibus, & quia nonnulla ex eis relata sunt in libros Capitularium, tum etiam quia partem facere videntur capitularum edictorumque synodalium Pippini quorum observationem imperavit Karolus M. in Capitulari anni DCCLXXXIX. cap. XII. & in Capitulari Aquigranensi anni DCCLXXXIX. cap. LXXIX.

PIPPINI

PIPPINI REGIS
CAPITVLA SYNODALIA.

CAPITVLA DATA APVD VERMERIAM
palatium regum circa annum Christi DCCLII.
in plena synodo.

INCIPIVNT CAPITVLA.

1. **D**E conjugis in tertio & quarto gradu.
2. De eo qui cum uxoris suae filia carnale commercium habuit.
3. Quod relictam sacerdotis uxorem ducere non liceat.
4. De feminis sponte vel invito vel sine virorum consensu velatis.
5. De eo cui mortem uxor cum aliis machinata est.
6. De ingenno qui ancillam duxit pro ingenua, & de ingenua quae seruo nupsit pro ingenno.
7. De seruo qui ancillam suam concubinam habuit, & illa relicta domini ancillam vult ducere.
8. Servus à domino libertate donatus, si postea cum ejus ancilla mœchatur, cogi potest ut uxorem illam habeat.
9. De muliere quae virum suum in alio pago sequi non vult.
10. De filio qui cum noverca mœchatus est.
11. De eo qui cum privigna vel cum uxoris sorore mœchatur.
12. De eo qui cum duabus sororibus dormierit.
13. Qui ancillam volens uxorem duxit, cum ea permaneat.
14. Vt ab Episcopis vagis Presbyteri non ordinentur.
15. Presbyter degradatus potest in necessitate baptizare.
16. Ne Clerici arma gerant.
17. De muliere quae viri impotentiam causatur.
18. De eo qui cum uxoris suae consobrina mœchatur.
19. De seruo & ancilla, si per venditionem separantur.
20. Vt Chartularius qui cum ancilla fornicatur, eam libertate donatam uxorem habere cogatur.
21. Qui uxorem velari permittit, aliam ne ducat.

INCIPIVNT SVPRASCRIPTA CAPITVLA ET EORVM TEXTVS.

De conjugis in tertio & quarto gradu.

I. **I**N tertio genuculo separantur, & post poenitentiam actam, si ita voluerint, licentiam habent aliis se conjugere. In quarta autem conjunctione si inventi fuerint, eos non separamus, sed poenitentiam eis indicamus. Attamen si factum non fuerit, nullam facultatem conjugendi in quarta generatione damus.

De eo qui cum uxoris suae filia carnale commercium habuit.

II. Si aliquis cum filiastra sua manet, nec matrem nec filiam ipsius potest habere, nec ille nec illa aliis se poterunt conjugere ullo unquam tempore. Attamen uxor ejus, si ita voluerit, si se continere

non potest, si postea quam cognovit quod cum filia sua vir ejus fuit in adulterio, carnale commercium cum eo non habet, nisi voluntate se abstinet, potest alio nubere.

Quod relictam sacerdotis uxorem ducere non liceat.

III. Si quis Presbyter neptam suam uxorem habuerit, ipsam dimittat, & gradum perdat. Si alius eam acceperit, & ipsam à se reiciat. Si se continere non potest, aliam accipiat. quia reprehensibile est ut relictam sacerdotis alius homo habeat.

De feminis sponte vel invito aut sine virorum consensu velatis.

IV. Vt quolibet modo femina velum acceperit, in hoc permaneat, nisi se invitam aut reclamantem velaverit aliquis.

I.

Regino lib.
2. c. 272.

Regino lib.
2. c. 273.
Burchard.
lib. 17. c.
20.

Tom. I.

Tamen prædicandum est ut cum velo suo permaneat, si voluerit. Quod si Presbyter eam invitam reclamantemque velaverit, gradum suum pro hac causa perdat. Quod si contigerit ut mulier sine conventientia viri sui se velare præsumat, in potestate viri ejus erit ut in hoc permaneat aut non.

De eo cui mortem uxor cum aliis machinata est.

V. Si qua mulier mortem viri sui cum aliis hominibus consiliavit, & ipse vir ipsius hominem se defendendo occiderit, & hoc probare potest, ille vir potest ipsam uxorem dimittere, & si voluerit, aliam accipiat. Ipsa autem infidiatrix, poenitentia subacta, absque spe conjugij maneat.

De ingenio qui ancillam duxit pro ingenua, & de ingenua quæ servo nupsit pro ingenuo.

VI. Si quis ingenuus homo ancillam uxorem accepit pro ingenua, si ipsa femina postea fuerit inservita, si eam à servitute redimere potest, faciat; si redimi non potest, si ita voluerit, liceat ei aliam accipere. Similiter & mulier ingenua si servum accipiat pro ingenuo, & postea pro qualicumque causa inservitus fuerit, nisi pro inopia fame cogente se vendiderit, & ipsa hoc confenserit, & de pretio viri sui à fame liberata fuerit, si voluerit potest eum dimittere, & si se continere non potest, alium ducere. Similiter & de muliere, si se vendiderit, & vir ejus ita confenserit, taliter potest stare si se separaverint. Poenitentia tamen amborum necessaria est. Nam qui de pretio paris sui de tali necessitate liberatus fuerit, in tali conjugio debet permanere, & non separari.

De servo qui ancillam suam concubinam habuit, & illa relicta, domini ancillam vult ducere.

VII. Si servus suam ancillam concubinam habuerit, si ita placet, potest illa dimissa comparem suam ancillam domini sui accipere, sed melius est suam ancillam tenere.

Servus à domino libertate donatus, si postea cum ejus ancilla machatur, cogi potest ut uxorem illam habeat.

VIII. Si quis servus libertate à domino suo accepta, postea cum ancilla ejus adulterium perpetraverit, si dominus ejus vult, velit nolit ipsam ad uxorem habeat. Quod si ipsam dimiserit, & aliam duxerit, cogatur omnino ut posteriorem dimittat, & ipsam cum qua prius adulterium fecit recipiat, aut illa vivente nullam aliam habeat.

De muliere quæ virum suum in alio pago sequi non vult.

IX. Si quis necessitate inevitabili cogente in alium ducatum seu provinciam fugerit, aut seniores suum, cui fidem mentiri non poterat, secutus fuerit; & uxor ejus, cum valet & potest, amore parentum aut rerum suarum, eum sequi noluerit, ipsa omni tempore, quando vir ejus, quem secuta non fuit, vivit, semper innupta permaneat. Nam ille vir ejus, qui necessitate cogente in alium locum fugit, si nunquam in suam patriam se reversurum sperat, si se abstinere non potest, aliam uxorem cum poenitentia potest accipere.

De filio qui cum noverca machatus est.

X. Si filius cum noverca sua uxore patris sui dormierit, nec ille nec illa possunt ad conjugium pervenire. Sed ille vir, si vult, potest aliam uxorem habere. Sed melius est abstinere.

De eo qui cum privigna vel cum uxoris sorore machatur.

XI. Si quis cum filiastra sua dormierit, simili sententia stare potest; & cum forore uxoris suæ simili modo stare potest.

De eo qui cum duabus fororibus dormierit.

XII. Qui dormierit cum duabus fororibus, & una ex illis antea uxor fuerit, nullam ex illis habeat: nec illa adultera foror, nec ille vir qui cum illa adulteravit, alios unquam accipiant.

Qui ancillam volens uxorem duxit, cum ea permaneat.

XIII. Qui scit uxorem suam ancillam esse, & accipit eam voluntariè, semper postea permaneat cum ea.

Vt ab Episcopis vagis Presbyteri non ordinentur.

XIV. Vt ab Episcopis ambulantiis per patrias ordinatio Presbyterorum non fiat. Si autem boni sunt illi Presbyteri, iterum consecrentur.

Presbyter degradatus potest in necessitate baptizare.

XV. Presbyter degradatus, certa necessitate cogente, pro periculo mortis, si alius non adest, potest infirmum baptizare.

Ne Clerici arma gerant.

XVI. Vt arma Clerici non portent.

De muliere quæ viri impotentiam causatur.

XVII. Si qua mulier se reclamaverit quod vir suus nunquam cum ea mansisset, exeant inde ad crucem; & si verum fuerit, separantur, & illa faciat quod vult.

Regino lib.
2. c. 118.
Burchard.
lib. 6. c. 41.

Regino lib.
2. c. 119.
Burchard.
lib. 9. c. 16.
Ivo par. 1.
c. 164. 165.

Regino lib.
2. c. 110.

Regino lib.
2. c. 111.

Regino lib.
2. c. 114.
Burchard.
lib. 9. c. 54.
54. q. 1. c.
4. Si quis
necessitate.

Regino lib.
2. c. 114.
Burchard.
lib. 17. c. 11.

Regino &
Burchard.
lib. 17. c. 11.

Regino lib.
2. c. 115.
Burchard.
lib. 17. c. 11.

Regino lib.
2. c. 115.
Burchard.
lib. 9. c. 44.
Ivo par. 1.
c. 179.

*De eo qui cum uxoris sue consobrina
 machatur.*

XVIII. Qui cum consobrina uxoris
 suae manet, sua careat, & nullam aliam
 habeat. Illa mulier quam habuit faciat
 quod vult. Hoc Ecclesia non recipit.

*De seruo & ancilla, si per venditionem
 separantur.*

Regino lib.
 2. c. 122.

XIX. Si seruus & ancilla per venditio-
 nis causam separati fuerint, praedicandi
 sunt ut sic maneant, si eos reungere non
 possumus.

*Vt Chartularius, qui cum ancilla fornica-
 tur, eam libertate donatam uxorem ha-
 bere cogatur.*

XX. Vt ille Cartellarius qui cum an-
 cilla manserit, cum eam iuxta legem lib-
 bertate a domino suo accepta dimiserit
 aliam accipiens, posteriorem dimittat.

Qui uxorem velari permisit, aliam ne ducat.

XXI. Qui uxorem suam dimiserit ve-
 lare, aliam non accipiat.

Regino lib.
 2. c. 125.
 Burchard.
 lib. 9. c. 46.

ALIA CAPITVLA SYNODI VERMERIENSIS

Relata a Reginone Abbate Prumiensi in libro secundo de ecclesiasti-
 cis disciplinis & religione Christiana.

De illo qui cum uxore fratris sui fornicatus est.

Regino lib.
 2. c. 216.
 Burchard.
 lib. 17. c. 17.

I. SI quis cum uxore fratris sui dor-
 mierit, adulter & moecha diebus
 vitae suae absque conjugio maneant. Ille
 vero cujus uxor fuit, si vult, aliam conju-
 gem accipiat.

De illo qui sponsam filij sui oppresserit.

Regino lib.
 2. c. 217.
 Burchard.
 lib. 17. c. 18.

II. Si quis sponsam filij sui oppresserit,
 & postea filius ejus eam duxerit, pater
 postmodum non habeat uxorem, nec ipsa
 mulier virum. Filius, qui facinus patris
 ignoravit, aliam accipiat.

*De eo qui filiastram aut filiastram ante
 Episcopum tenuerit.*

Lib. v. Ca-
 pitular. c.
 7.

III. Si quis filiastrum aut filiastram
 suam ante Episcopum ad confirmationem
 tenuerit, separetur ab uxore sua, & aliam
 nunquam accipiat. Similiter & mulier.

*De illo qui cum filiastra, ignorante matre,
 fornicatus est.*

Regino lib.
 2. c. 219.
 Burchard.
 lib. 17. c. 12.

IV. Si quis cum matre & filia fornica-
 tus est, ignorante matre de filia, & filia de
 matre, ille nunquam accipiat uxorem. Il-
 la vero, si volunt, accipiant maritos. Si
 autem hoc scierint ipsae feminae, absque
 maritis in perpetuum maneant.

De illo qui cum duabus sororibus fornicatus est.

Regino lib.
 2. c. 220.
 Burchard.

V. Similiter & de duabus sororibus, qui
 cum una in adulterio mansit, & aliam pu-

blicè accepit, non habeat mulierem usque
 in diem mortis; & illa quae nescivit, acci-
 piat maritum.

Si quis propter saidam fugit.

VI. Si qui propter vindictam fugiunt
 in alias patrias, & dimittunt uxores suas,
 nec illi nec illae alteri copulentur.

De incestis.

VII. Si quis incestum cum proxima sua
 commiserit, peculium suum perdat, si ha-
 bet; & si se non emendare voluerit, nul-
 lus eum in domo recipiat, neque ei cibum
 donet. Quod si fecerit, sexaginta solidos
 Regi componat. Et si pecuniam non ha-
 bet, mittatur, si liber est, in carcerem.
 Si servus est, vapulet multis plagis.

De parricidis.

VIII. Si homo liber patrem aut ma-
 trem, fratrem vel avunculum occiderit,
 hereditatem propriam amittat. Et si quis
 moechatus fuerit cum matre & sorore &
 amita, hereditatem perdat.

Item de incestis.

IX. Episcopi incestuosos investigare
 studeant. Et si poenitere noluerint, de Ec-
 clesia expellantur, donec ad poenitentiam
 revertantur. Quod si obedire sacerdoti-
 bus noluerint, oportet eos per secularem
 disciplinam coerceri.

lib. 17. c. 7.

Lib. v. Ca-
 pitular. c.
 8.

Regino lib.
 2. c. 222.

Regino lib.
 2. c. 223.

Lib. v. Ca-
 pitular. c.
 165.

CAPITVLA SYNODI VERNENSIS

Edita à Pippino Rege & ab Episcopis anno DCCLV.

Incipit Concilium quod factum fuit ad palatium Vernis.

Suffecerant quidem priscorum patrum regulæ sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, rectissimæque normæ ad mortalium correctionem prolata, si earum sanctissima jura perseverassent illæsa. Sed quia emergentibus causis quibusdam non congruis, temporèque inquieto superveniente, contingit nonnulla ex hac re negligentia faciente fuisse intermissa, ideòque gloriosissimus atque Deo religiosus illuster vir Pippinus Rex Francorum universos penè Galliarum Episcopos aggregari fecit ad Concilium Vernis palatium publicum, recuperare aliquantisper cupiens instituta canonica. Et quia facultas modò non suppetit ad integrum, tamen aliqua ex parte vult esse correctum quod Ecclesiæ Dei valde cognoscitur esse contrarium. Et si tempora serena spatiàque tranquilla divinitus fuerint ei collata, cupit ad plenum secundum sanctorum canones plenius opitulante divina gratia, melius, perfectius, integrèque inantea conservare. Et cum ita factum fuerit, cessent hæc quæ necessitate cogente ex sacris canonibus remissius sunt excerpta, maneantque præfata jura canonica firma, integra, atque intemerata. Tamen interim quod melius possumus, hæc inconcussa atque inviolata esse cupimus. Ipsarum enim rerum, quæ pro emendatione nostra communiter sunt prolata, per distincta capitula subter tenentur inserta. Datum V. Idus Iulij, anno quarto scripti gloriosissimi Pippini Regis.

INCIPIVNT CAPITVLA.

1. **V**T unaquæque civitas suum habeat Episcopum.
2. De Episcopis Metropolitanarum vice constitutis.
3. Vt Episcopus in sua parrochia omnium corrigendorum habeat potestatem.
4. De datibus synodis per singulos annos convocandis.
5. Qua ratione sint emendandi qui virorum aut puellarum monasteriis præsent.
6. Ne Abbatisa duobus præsit monasteriis, nec extra monasterium, nisi Rex vocet, licentiam habeat exeundi. De monialibus item, ne exeant, & ut lapsæ in monasterio ipso penitentiam agant. Vt per alios ipsarum necessitates Regi vel synodo suggerantur. Et de probatione earum que regulariter vivere volunt.
7. Vt publicum baptisferium, nisi jussu Episcopi, nullam consuetur.
8. Vt omnes Presbyteri Episcopo subsint, nec sine illius jussione baptizent nec Missas faciant.
9. Excommunicari eos qui cum excommunicatis communicant. Que lex sit excommunicatis; & de iis qui adversus excommunicationem reclamant, vel eam parvipendunt.
10. Vt monachi Romam vel ad alia loca non vagentur. Et si quis ob negligentiam Abbatibus ad aliud monasterium migrare velit, cum Episcopi consensu liceat.
11. Vt Clerici omnes sub manu vivant Episcopi, vel in monasterio sub ordine regulari.
12. Vt Clerici ab Ecclesiis suis ad alias non migrent. Et ut alterius Ecclesiæ Clericum nemo suscipiat.
13. De Episcopis vagantibus, ut neque minifrent neque ordinationem ullam faciant sine licentia Episcopi cuius parrochia est.

14. Die dominico quid operis facere liceat aut non liceat.
15. Vt nuptiæ omnes publicæ fiant.
16. Vt Clerici secularibus negotiis non implicentur.
17. Vt, mortuo Episcopo, Ecclesia supra tres menses sine pastore non relinquatur.
18. Vt Clerici publica iudicia sine iussu Episcopi non petant.
19. Vt Ecclesiarum immunitates illibate seruentur.
20. De ratiociniis monasteriorum, quæ Regi vel Episcopo debentur.
21. Vt Episcopi singuli presbyteratus sibi competentes obtineant.
22. De teloneis, ut à peregrinis non exigantur, neque in iis locis ubi esse non debent.
23. Vt iudices viduarum & orphanorum atque Ecclesiæ causas primo audiant loco.
24. Vt nullus per pecunias ad honores ecclesiasticos accedat.
25. Vt Episcopi & alij iudices pro iustitia faciendis sportulas non accipiant.
26. De teloneis.
27. De moneta.
28. De immunitatibus conservandis.
29. De iustitia facienda.
30. De ecclesiasticis viris qui se reclamare ad palatium veniant.

INCIPIUNT SUPRASCRIPTA CAPITVLA ET EORVM TEXTVS.

Vt unaqueque civitas suam habeat Episcopum.

I. Vt Episcopi debeant per singulas civitates esse.

De Episcopis Metropolitanorum vice constitutis.

II. Episcopos quos modò in vicem Metropolitanorum constituimus, ut ceteri Episcopi ipsis in omnibus secundùm canonicam institutionem obediant, interim quòd secundùm canonicam institutionem hoc plenius emendamus.

Vt Episcopus in sua parrochia omnium corrigendorum habeat potestatem.

III. Vt unusquisque Episcoporum potestatem habeat in sua parrochia tam de clero quàm de regularibus vel secularibus ad corrigendum & emendandum secundùm ordinem canonicum spirituales, ut sic vivant qualiter Deo placere possint.

De duabus synodis per singulos annos convocandis.

IV. Vt bis in anno synodus fiat. Prima synodus mense primo, quod est Martias Kalendas, ubicunque Dominus Rex iusserit, in eius præsentia. Secunda synodus Kalendas Octobris, aut ad Sueffiones, aut ubi in Martias Kalendas inter ipsos Episcopos convenit. Et illi Episcopi ibidem conveniant quos modò vice Metropolitanorum constituimus. Et illi alij Episcopi vel Abbates seu Presbyteri, quos ipsi Metropolitaniani apud se venire iusserint, ibidem in ipsa secunda synodo convenire faciant. *Qua ratione sint emendandi qui virorum aut puellarum monasteria regunt.*

V. Vt monasteria tam virorum quàm puellarum secundùm ordinem regulariter

vivant. Et si hoc facere contempserint, Episcopus in cuius parrochia esse videntur hoc emendare debet. Quòd si non poterit hoc emendare, illi quem Metropolitanum constituimus hoc innotescat, & ipse hoc emendari faciat. Quòd si hoc nec ipse emendare poterit, ad synodum publicam exipde veniant, & ibidem canonicam sententiam accipiant. Et si publicam synodum contempserint, aut honorem suum perdant, aut excommunicentur ab omnibus Episcopis, & tales in eorum loco in ipsa synodo constituantur per verbum & voluntatem Domni Regis, vel consensu fervorum Dei, qui secundùm ordinem sanctum ipsum gregem regant.

Ne Abbatisa duobus præsit monasteriis, nec extra monasterium, nisi Rex vocet, licentiam habeat exeundi. De monialibus item, ne exeant; & ut lapsæ in monasterio ipso penitentiam agant. Vt per alios ipsarum necessitates Regi vel synodo suggerantur. Et de probatione illarum que regulariter vivere nolunt.

VI. Constituimus ut nulla Abbatisa duo monasteria præsumat habere; nec extra monasterium licentiam habeat exire, nisi hostilitate cogente. Sed Dominus Rex quando aliquam de ipsis Abbatisis ad se venire iusserit, semel in anno, per consensum Episcopi in cuius parrochia est, ut tunc ad eum aliqua veniat ex sua iussione, si necessitas fuerit; & alibi omnino non debeat nec per villas nec per alia loca demorari, nisi tantùm quàm celerius potuerit ambulare & reverti. Et antè non moveat de suo monasterio priusquàm suum Missum transmittat ad Dominum Regem. Et si iusserit Rex venire, veniat. Sin au-

tem, in monasterio permaneat interim quod in antea hoc plenius secundum canones emendaverit. Similiter nec illae monachae extra monasterium exire debeant. Quod si aliqua in aliquem lapsum ceciderit, infra monasterium per consilium Episcopi poenitentiam agat. Et si necesse est de earum necessitate ad Dominum Regem vel ad synodum aliquid suggerere, earum Praepositi vel Missi hoc debeant facere. Et qualia munera ad palatium dare voluerint, per Missos suos ea dirigant. Et si aliqua monasteria sunt quae earum ordinem propter paupertatem adimplere non possunt, hoc ille Episcopus de veritate praevideat, & hoc Domino Regi innotescat, ut in sua elemosyna hoc emendare faciat. Et si tales feminae velatae ad praesens ibidem congregatae inveniuntur quae regulariter vivere non velint, nec ad hoc dignae sunt ut cum illis aliis habitent, Episcopus vel Abbatissa praevideant locum aptum ubi separatim cum custodia in pulsatario habitare debeant vel operari manibus quod ipsa Abbatissa eis iusserit, interim quod probatae dignae sint ut in congregatione recipiantur.

Vt publicum baptisterium, nisi, iussu Episcopi, nullum constituitur.

VII. Vt publicum baptisterium in nulla parochia esse debeat nisi ubi Episcopus constituerit cuius parochia est. Nisi tantum si necessitas evoenerit pro infirmitate, aut pro aliqua necessitate, illi Presbyteri, quos Episcopus in sua parochia constituerit, in quocumque loco evoenerit, licentiam habeant baptizandi, ut omnino sine baptismo non moriantur.

Vt omnes Presbyteri Episcopo subsint, nec sine illius iussione baptizent, nec Missas faciant.

VIII. Vt omnes Presbyteri qui in parochia sunt, sub potestate Episcopi esse debeant, & de eorum ordine nullus Presbyter praesumat in illa parochia baptizare nec Missas celebrare sine iussione Episcopi in cuius parochia est. Et omnes Presbyteri ad Concilium Episcopi sui conveniant. Et si hoc quod superius comprehensum est facere contempserint, secundum canonicam institutionem iudicentur, tam ipsi quam defensores eorum.

Excommunicari eos qui scientes cum excommunicatis communicant. Quae lex sit excommunicatis; & de iis qui adversus excommunicationem reclamant, vel eam parvipendant.

Lib. v. Ca-

IX. Si quis Presbyter ab Episcopo de-

gradatus fuerit, & ipse per contemptum postea aliquid de suo officio sine commeatu facere praesumpserit, & postea ab Episcopo suo correptus & excommunicatus fuerit, qui cum ipso communicaverit scienter, sciat se esse excommunicatum. Similiter quicumque Clericus, aut laicus, vel femina, incestum commiserit, & ab Episcopo suo correptus se emendare noluerit, & ab Episcopo suo excommunicatus fuerit, si quis cum ipso communicaverit scienter, sciat se excommunicatum esse. Et ut sciatis qualis sit modus istius excommunicationis, in Ecclesiam non debet intrare, nec cum ullo Christiano cibum vel potum sumere; nec ejus munera quisquam accipere debet, vel osculum porrigere debet, nec in oratione se iungere, nec salutare, antequam ab Episcopo suo fuerit reconciliatus. Quod si aliquis se reclamaverit quod injuste sit excommunicatus, licentiam habeat ad Metropolitanum Episcopum venire, & ibidem secundum canonicam institutionem iudicetur, interim suam excommunicationem custodiat. Quod si aliquis ista omnia contempserit, & Episcopus emendare minime potuerit, Regis iudicio exilio condemnatur.

Vt monachi Romanam vel ad alia loca non vagentur. Et si quis ob negligentiam Abbatibus ad aliud monasterium migrare velit, cum Episcopi consensu liceat.

X. Vt monachi qui veraciter regulariter vivunt, ad Romanam sedem vel alibi vagari non permittantur, nisi obedientiam Abbatis sui exercent. Et si talis causa evoenerit, quod absit, quod ille Abbas sic remissus vel negligens invenitur ut in manus laicorum ipsum monasterium veniat, & hoc Episcopus emendare non potuerit, & aliqui tales monachi ibidem fuerint qui propter Deum de ipso monasterio in alterum migrare velint, propter eorum animas salvandas, hi per consensum Episcopi licentiam habeant, qualiter eorum animae possint salvari.

Vt Clerici omnes sub manu vivant Episcopi, vel in monasterio sub ordine regulari.

XI. De illis hominibus qui dicunt quod se propter Deum tonsorassent, & modo res eorum vel pecunias habent, & nec sub manu Episcopi sunt, nec in monasterio regulariter vivunt, placuit ut in monasterio sint sub ordine regulari, aut sub manu Episcopi sub ordine canonico. Et si aliter fecerint, & correpti ab Episcopo suo se

emendare noluerint, excommunicentur. Et de ancillis Dei velatis eadem forma servetur.

Vt Clerici ab Ecclesiis suis ad alias non migrent. Et ut alterius Ecclesie Clericum nemo suscipiat.

XII. Clericos in Ecclesia militantes, sicut jam constitutum est, non licere in alterius civitatis Ecclesia vel in potestate laicorum militare, sed ibidem permanere in qua principio ministrare meruerunt; extra eos qui, amissa patria, ad aliam Ecclesiam pro necessitate venerint. Qui vero Episcoporum aut laicorum, post hoc constitutum, alterius Ecclesie Clericum susceperit, nisi ad excusandum rationabiliter, placuit à communione suspendi, & eum qui suscepit, & eum qui susceptus est, quousque Clericum qui transfatus est fecerit ad suam reverti Ecclesiam.

De Episcopis vagantibus, ut neque ministrant neque ordinationem ullam faciant sine licentia Episcopi cujus parochia est.

XIII. De Episcopis vagantibus, qui parochias non habent, nec scimus ordinationem eorum qualiter fuit, placuit, juxta instituta sanctorum patrum, ut in alterius parochia ministrare nec ullam ordinationem facere debeant sine jussione Episcopi cujus parochia est. Et si hoc facere presumpserint, ab officio suspendantur interim quod ad synodum exinde venerint, & ibidem secundum canonicam institutionem accipiant sententiam, nisi tantum pro itinere causa. Et si ullus Clericus aut laicus talem Episcopum aut Presbyterum defenserit sine comite Episcopi cujus parochia est, excommunicetur ulque ad emendationem.

Die dominico quid operis facere liceat aut non liceat.

XIV. Quia persuasum est populis die dominico agi cum caballis sive bubus & vehiculis itinera non debere, neque ullam rem ad victum preparari, vel ad nitorem domus vel hominis pertinentem ulatenus exerceri, quæ res ad Iudaicam superstitionem magis quam ad Christianam observationem pertinere probatur, id statuimus, ut die dominico quod antea fieri licuit liceat. De opera tamen rurali, arato, aut vineæ sectione, excussione, vel sepe censuimus abstinendum, quod facilius ad Ecclesiam venientes orationis gratia vacent. Quod si inventus fuerit quis in operibus superscriptis, quæ interdicta sunt exercere, qualiter emendari debeat, non

in laicorum districtione, sed in sacerdotis castigatione consistat.

Vt nuptie omnes publicè fiant.

XV. Vt omnes homines laici publicas nuptias faciant, tam nobiles, quam ignobiles.

Vt Clerici secularibus negotiis non implerentur.

XVI. Vt Clerici conductores non sint, hoc est, ut non habeant actiones seculares, nisi pro causa Ecclesiarum, orphanorum, vel viduarum, ordinante Episcopo suo, vel Abbate.

Vt, mortuo Episcopo, Ecclesia supra tres menses sine pastore non relinquatur.

XVII. Vt post mortem Episcopi non liceat episcopatum esse sine pastore supra menses tres; nisi talis necessitas grandis e venerit ut hoc nullomodo aliter fieri possit. Præcipue proximo synodo, cum e venerit, Episcopus ordinetur.

Vt Clerici publica judicia sine jussu Episcopi non petant.

XVIII. Vt nullus Clericus ad judicia laicorum publica veniat, nisi per jussionem Episcopi sui, vel Abbatis, juxta canones Carthaginenses capitulo ix. ubi scriptum est: *Qui relicto ecclesiastico judicio publicis judiciis se purgare voluerit, etiamsi pro illo prolata fuerit sententia, locum suum amittat. Hoc in criminali judicio. In civili vero perdat quod evicit, si locum suum obtinere voluerit. Cui enim ad eligendos iudices undique Ecclesie patet auctoritas, ipse se indignum fraterno consortio iudicat qui de universa Ecclesia malè sentiendo, de seculari judicio postulat auxilium, cum privatorum Christianorum causas Apostolus ad Ecclesiam deferri atque ibidem terminari præcipiat.* Et maxime, ne in talibus causis inquietudinem Domino Regi faciat.

Vt Ecclesiarum immunitates illibate serventur.

XIX. Vt omnes emunitates per universas Ecclesias conservate sint.

De ratiociniis monasteriorum, quæ Regi vel Episcopo debentur.

XX. In alia synodo nobis perdonastis ut illa monasteria, ubi regulariter monachi vel monachæ vixerunt, hoc quod eis de istis rebus dimittebatis unde vivere potuissent, exinde, si regalis erat, ad Regem faciant rationes Abbas vel Abbatissa, & si episcopalis, ad illum Episcopum. Similiter & de illis vicis.

Concil. Chalcedon. c. 20. lvo par. 6. c. 161. Dist. 71. c. 4. Clericos.

Concil. Chalced. c. 3.

Concil. Chalced. c. 25.

Lib. vii. c. 155.

Concil. Carthag. 111. c. 9.

Lib. vii. Capitular. c. 276.

Lib. v. c. 15.

*Vt Episcopi singuli presbyteratus sibi
competentes obtineant.*

XXI. Ut illos presbyteratus qui ad illum episcopatum obtinent, ille Episcopus ipsos debeat habere, sicut in alia synodo perdonavit Dominus Rex.

*De teloneis, ut à peregrinis non exigantur,
neque ab iis locis ubi esse non debent.*

XXII. De peregrinis qui propter Deum vadunt, ut de eis teloneos non tollant, & de illis aliis teloneis quos Dominus Rex antea perdonavit sic fiat ut ubi legitime non debent esse, donati non sint.

*Vt iudices viduarum & orphanorum atque
Ecclesie causas primo audiant loco.*

XXIII. Ut Comites vel iudices ad eorum placita primò viduarum, orphanorum, vel Ecclesiarum causas audiant & definiant in elemosyna Domni Regis, & postea alias causas cum iustitia rationabiliter judicent.

*Vt nullus per pecunias ad honores ecclesiasticos
accedat.*

XXIV. Ut nullus per pecunias ad honorem vel gradum ecclesiasticum accedere debeat, quia hæresis simoniaca esse videtur.

*Vt Episcopi & alij iudices pro iustitia
facienda sportulas non accipiant.*

XXV. Ut nec Episcopus nec Abbas nec ullus laicus pro iustitia facienda sportulas contradictas accipiat: quia ubi dona intercurrunt, iustitia evacuatur.

De teloneis.

XXVI. De teloneis verò sic ordinamus, ut nullus de victualio & carris, quæ absque negotio sunt, teloneumprehendant. De sauma similiter, ubicunque vadunt. Et de peregrinis similiter constituimus, ut quando propter Deum ad Romam vel alicubi vadunt, sic ordinamus ut ipsos per nullam occasionem ad pontes vel exclusos aut navigatio detineatis, nec

propter scirpa sua ipsi peregrinis calumniam faciatis, nec ullum teloneum eis tollatis. Et si aliquis hoc fecerit, qualiscunque homo hoc comprobaverit, nos de sexaginta solidis triginta concedimus illi, & illi alij triginta in partem Domni Regis veniant.

De moneta.

XXVII. De moneta constituimus similiter, ut amplius non habeat in libra pensante nisi viginti duos solidos, & de ipsis viginti duobus solidis monetarius habeat solidum unum, & illos alios reddat.

De immunitatibus conservandis.

XXVIII. Ut emunitates observatæ v. 15. sint.

De iustitia facienda.

XXIX. Ut omnes faciant iustitiam, v. 16. tam publici, quam ecclesiastici. Et si aliquis homo ad palatium venerit pro causa sua, & antea ad illum Comitem non innotuerit in mallo ante Rachinburgios, & hoc sustinere noluerit quod ipsi legitime iudicaverint, si pro istis ad palatium venerit, vapuletur. Et si major persona est, Regis in arbitrio erit. Et si reclamaverint quod legem eis non iudicassent, tunc licentiam habeant ad palatium venire pro ipsa causa. Et si ipsos convincere potuerint quod legem eis non iudicassent, secundum legem hoc emendare faciat. Et si Comes & Rachinburgij eos convincere potuerint quod legem eis iudicassent, & ipsi hoc recipere noluerint, contra ipsos emendare faciat.

*De ecclesiasticis viris qui se reclamare
ad palatium veniant.*

XXX. Similiter de ecclesiasticis, si ad palatium venerint de eorum causa sibi reclamare super eorum seniore, si veniunt, vapulentur, nisi senior suus eos pro sua causa transmiserit.

CAPITVLARE METENSE

S I V E

Capitula synodalia post synodum Vernensem data in civitate Metensi, ut quibusdam videtur; quorum hic est titulus in veteri codice MS. sancti Vincentij Merensis.

Incipiunt capitula de alia synodo sub ipso Domino Rege Pippino facta.

INCIPIVNT CAPITVLA.

1. D e incestis.	<i>civitatis Ecclesiam persolvant, sicut consuetudo fuit.</i>
2. De ecclesiasticis viris.	
3. De Presbyteris & Clericis, ut eos Archidiaconus convocet ad synodum.	6. De teloneis, unde exigi non debeant.
4. De his qui res ecclesiasticas verbo Domni Regis tenent.	7. De moneta.
5. Ut Presbyteri qui vicus vel Ecclesias tenent, ceram vel alios census ad matrem	8. De immunitatibus conservandis.
	9. De iustitia facienda.
	10. De ecclesiasticis viris qui se reclamare ad palatium veniunt.

INCIPIVNT SVPRASCRIPTA CAPITVLA ET EORVM TEXTVS.

De incestis.

I. Si homo incestum commiserit de istis causis, de Deo sacrata, aut commatre sua, aut cum matrina spiritali de fonte & confirmatione Episcopi, aut cum matre & filia, aut duabus sororibus, aut cum fratri filia, aut sororis filia, aut nepta, aut cum consobrina aut sobrina, aut cum amita vel matertera, de his criminibus pecuniam suam perdat, si habet, & si emendare se noluerit, nullus eum recipiat, nec cibum ei donet. Et si hoc fecerit, sexaginta solidos Domino Regi componat, usque dum se ipso homo correxerit. Et si pecuniam non habet, si liber est, mittatur in carcerem usque ad satisfactionem. Si servus aut libertus est, vapuletur plagis multis. Et si dominus suus permiserit eum amplius in tale scelus cadere, ipsos sexaginta solidos Domino Regi componat.

De ecclesiasticis viris.

II. De ecclesiasticis vero qui supradicta facinora commiserint, si bona persona fuerit, perdat honorem suum; minores vero vapulentur, aut in carcerem recludantur.

De Presbyteris & Clericis, ut eos Archidiaconus convocet ad synodum.

III. De Presbyteris & Clericis sic or-
Tom. I.

dinamus, ut Archidiaconus Episcopi eos ad synodum commoneat una cum Comite. Et si quis contempserit, Comes eum distringere faciat, ut ipse Presbyter aut defensor suus sexaginta solidos componat, & ad synodum eat. Et Episcopus ipsum Presbyterum vel Clericum juxta canonicam auctoritatem dijudicari faciat. Solidi vero sexaginta de ipsa causa in facellum Regis veniant. Et si aliquis per violentiam Presbyterum aut Clericum aut incestuosum contradixerit, tunc Comes ipsam personam per fidei iudicium positam ante Regem faciat una cum Misso Episcopi venire, & Dominus Rex distringat, ut ceteri emendentur.

De his qui res ecclesiasticas verbo Domni Regis tenent.

IV. Ut illi homines qui res ecclesiasticas per verbum Domni Regis tenent, sic ordinatum est, ut illas Ecclesias unde sunt, vel illas domos episcopij vel monasterij cujus esse noscuntur, juxta quod de ipsis rebus tenent, emendare debeant, & illos census vel illas decimas ac nonas ibidem dare pleniter debeant, sicut eis ad Vernum ordinavimus. Et qui hoc non fecerit, ipsas res perdat.

M

Vt Presbyteri qui vicos vel Ecclesias tenent, ceram vel alios census ad matrem civitatis Ecclesiam persolvant, sicut consuetudo fuit.
V. Vt hi qui illos vicos vel illas Ecclesias tenent, illos census vel illam ceram quæ longo tempore ad illud episcopium reddiderunt, modò sic ordinavimus ut sic faciant. Et qui hoc non fecerit, sexaginta solidos persolvat.

V. 14.

De teloneis, unde exigi non debent.
VI. De teloneis verò sic ordinamus, ut nullus de victualia aut carralia, quod absque negotio est, teloneum prehendat. De faumis similiter, ubicunque vadunt, & de peregrinis similiter constituimus, qui propter Deum ad Romam vel alicubi vadunt, ut ipsos per nullam occasionem ad pontes & ad exclusos aut navigio non teneatis, nec propter scrippa sua ullo peregrino calumniam faciatis, nec ullum teloneum eis tollatis. Et si aliquis hoc fecerit, qualicumque homo hoc comprobaverit, nos de sexaginta solidis triginta illi concedimus, & illi alij in facellum Regis veniant.

De moneta.

VII. De moneta constituimus ut amplius non habeat in libra pensante nisi viginti duos solidos, & de ipsis viginti duobus solidis monetarius accipiat solidum

unum, & illos alios domino cuius sunt reddat.

De immunitatibus conservandis.

VIII. Vt emunitates conservate sint.

V. 15.

De iustitia facienda.

IX. Vt omnes iustitias faciant, tam publici, quam ecclesiastici. Et si aliquis homo ad palatium venerit pro causa sua, & antè illi Comiti non innotuerit in mallo ante Rachinburgios, aut si causa sua ante Comitem in mallo fuit ante Rachinburgios, & hoc sustinere noluerit quod ipsi ei legitime iudicaverint, si pro istis causis ad palatium venerit, vapuletur. Et si major persona fuerit, Regis arbitrium erit. Et si reclamaverit quòd legem ei non iudicassent, tunc licentiam habeat ad palatium venire pro ipsa causa. Et si ipsos convincere potuerit quòd legem ei non iudicassent, secundum legem contra ipsum emendare faciat. Et si Comes & Rachinburgij eum convincere potuerint quòd legem ei iudicassent, & ipse hoc recipere noluerit, hoc contra ipsos emendare faciat.

V. 16.

De ecclesiasticis viris qui se reclamare ad palatium veniant.

X. Similiter de ecclesiasticis, si ad palatium venerint de eorum causa se reclamare super eorum seniore, vapulentur, nisi senior suus pro sua causa transmiserit.

V. 17.

CAPITVLARE COMPENDIENSE

Factum anno Christi DCCCLVII. in generali populi conventu.

INCIPIT DECRETVM QVOD FACTVM FVIT

AD COMPENDIVM PALATIVM PVBLICVM.

INCIPIVNT CAPITVLA.

1. **Q**uod conjuges in quarto consanguinitatis gradu non separentur, in tertio autem, vel ex tertio & quarto mixti separentur.
2. Quod in tertio affinitatis gradu vel in tertio & quarto conjuncti separentur.
3. Si uxor sine viri sui consensu velata est, repetere illam vir potest, si velit.
4. Privigna libera, si à vitrico contra suam & suorum voluntatem viro data est, potest, illo relicto, alteri nubere.
5. De conjugibus quorum alter servilis est conditionis.
6. De vassallo qui, relicta uxore, quam in alterius beneficio duxerat, alteri apud seniore suum conjungitur.
7. Si quis uxorem, quam virgo duxit, corruptam inveniens, alteram ducat, & hac item ob eandem causam relicta, tertiam accipiat.
8. De eo cuius uxor cum ipsius fratre mchata est.
9. De eo qui à Presbytero non baptizato baptizatus est.
10. De patre qui filij sui sponsam opressit, & postea filius ipsam accepit.

11. *Vt quoquo modo mulier velam sponte acceperit, non dimittat.*
 12. *De eo qui filiastram vel filiastram ante Episcopum tenuerit.*
 13. *Si quis conjugem dimiserit, & monasterium ingredi aut velari permiserit.*
 14. *De illo qui cum matre & filia machatus est.*
 15. *De eo qui cum una sororum machatus alteram in uxorem duxit.*
 16. *Si conjugum alter sit leprosus, potest al-*
ter, cum illius consensu, aliud inire conjugium.
 17. *Quando uxor negat sibi fuisse cum marito commerciam, & maritus contra fuisse affirmat.*
 18. *Qui propter inimicitias in aliam regionem dimissa uxore fugit, aliam non ducat.*
 19. *De incestis.*
 20. *De ecclesiasticis viris.*
 21. *De Presbyteris & Clericis, ut eos Archidiaconus convocet ad synodam.*

INCIPIUNT SVPRASCRIPTA CAPITVLA ET EORVM TEXTVS.

Quod conjuges in quarto consanguinitatis gradu non separantur, in tertio autem, vel ex tertio & quarto mixti separantur.

Regino lib. 2. c. 112.

I. **S**in quarta progenie reperti fuerint conjuncti, non separamus. In tertia verò si reperti fuerint, separantur. Et eos qui unus in quarta, alius in tertia sibi pertinent, & conjuncti inveniuntur, separamus.

Quod in tertio affinitatis gradu, vel in tertio & quarto conjuncti separantur.

II. Si duo in tertio loco sibi pertinent, sive vir, sive femina, aut unus in tertio & alter in quarto, uno mortuo, non licet alterum accipere uxorem ejus. Et si inventi fuerint, separantur. Vna lex est de viris & de feminis.

Si uxor sine viri sui consensu velata est, repetere illam vir potest, si velit.

Lib. v. Capitular. c. 18.

III. Mulier si sine comiteatui viri sui velum in caput miserit, si viro placuerit, recipiat eam iterum ad conjugium.

Præigna libera, si à vitrico contra suam & suorum voluntatem viro data est, potest, illo relicto, alteri nubere.

V. 19.

IV. Si quis francam filiastram suam contra voluntatem ipsius & matris & parentum dederit viro ingenuo aut seruo vel ecclesiastico, & illa noluerit habere ipsum, & reliquerit eum, potestatem habent parentes ipsius dare ei alium maritum. Et si ipsa alium habet, quem postea accepit, non separantur.

De conjugibus quorum alter servilis est conditionis.

V. 20.

V. Si francus homo accepit mulierem, & sperat quòd ingenua sit, & postea inuenit quòd non est ingenua, dimittat eam, si vult, & accipiat aliam. Similiter si femina ingenua accepit seruum, & sciebat tunc quòd seruus erat, habeat interim quo vivit. Vna lex est de viris & feminis.

Tom. I.

De vassallo qui, qui relicta uxore, quam in alterius beneficio duxerat, alteri apud senioreni suam conjungitur.

Regino lib. 2. c. 127.

VI. Homo francus accepit beneficium de seniore suo, & duxit secum suum vassallum, & postea fuit ibi mortuus ipse senior, & dimisit ibi ipsum vassallum, & post hoc accepit alius homo ipsum beneficium, & pro hoc ut melius potuisset habere illum vassallum, dedit ei mulierem de ipso beneficio, & habuit ipsam aliquo tempore, & dimissa illa, reversus est ad parentes senioris sui mortui, & accepit ibi uxorem, & modò habet eam. Diffinitum est quòd illam quam postea accepit, ipsam habeat.

Si quis uxorem quam virgo duxit, corruptam inuenit, alteram ducat, & hac item ob eandem causam relicta, tertiam accipiat.

Regino lib. 2. c. 128.

VII. Si quis, uxore accepta, inuenit eam à fratre suo contaminatam, ipsam dimittens accepit aliam, ipsamque contaminatam inuenit, uxor illius legitima est, propterea quia nec ipse virgo fuit illo tempore. Quòd si tertiam postea accepit, revertat ad medianam, & ipsa posterior potestatem habeat alio viro se conjungere.

De eo cujus uxor cum ipsius fratre machata est.

VIII. Si quis homo habet mulierem legitimam, & frater ejus adulteravit cum ea, ille frater vel illa femina qui adulterium perpetraverunt, interim quo vivunt nunquam habeant conjugium. Ille cujus uxor fuit, si vult, potestatem habet accipere aliam.

Lib. v. Capitular. c. 21.

De eo qui à Presbytero non baptizato baptizatus est.

IX. Si quis baptizatus est à Presbytero non baptizato, & sancta Trinitas in ipso baptismo invocata fuerit, baptizatus est, sicut Sergius Papa dixit. Impositione ta-

M ij

men manuum Episcopi indiget. Georgius Episcopus Romanus & Iohannes Sacellarius sic senserunt.

De patre qui filij sui sponsam oppressit, & postea filius ipsam accepit.

X. Si pater sponsam filij sui oppresserit, & postea filius ipsam accepit, pater ejus postea non habeat uxorem, & ipsa femina non habeat virum, quia non dixit quod pater ejus cum ipsa mansisset, filius verò ejus, qui nesciens fecit, accipiat mulierem legitimam.

Vt quoquo modo mulier velum sponte accepit, non dimittat.

V. 180. XI. In qualicumque modo mulier velum sanctum accepit sponte, in eo permaneat, nec dimittat. Conenserunt Georgius Episcopus Romanus & Iohannes Sacellarius.

De eo qui filiastrum vel filiastram ante Episcopum tenuerit.

V. 7. XII. Si quis filiastrum aut filiastram suam ante Episcopum ad confirmationem tenuerit, separetur ab uxore sua, & alteram non accipiat. Similiter femina alterum non accipiat. Georgius consensit.

Si quis conjugem dimiserit, & monasterium ingredi aut velari permiserit.

XIII. Si quis vir mulierem suam dimiserit, & dederit com meatum pro religionis causa infra monasterium Deo servire, aut foras monasterium dederit licentiam velare, sicut diximus, propter Deum, vir illius accipiat mulierem legitimam. Similiter & mulier faciat. Georgius consensit.

De illo qui cum matre & filia machatus est.

XIV. Si quis cum matre & filia in adulterio mansit, nesciente matre quod cum filia sua mansisset, similiter & filia nescivit quod cum matre sua esset, postea ille vir si accepit mulierem, dimittat, usque in diem mortis suae non habeat uxorem, & illa mulier quam reliquerit, accipiat virum, & illa mater & filia, cum quibus in adulterio mansit, ambabus nescientibus quod cum matre & filia mansisset, habeant viros. Nam si in notitiam illarum venerit hoc scelus, dimittant maritos, & agant poenitentiam, & illarum mariti posteriores accipiant mulieres.

De eo qui cum una fororum machatus, alteram in uxorem duxit.

XV. Similiter & de duabus fororibus, qui cum una in adulterio mansit, & alteram in publico accepit, non habeat mulierem usque in diem mortis, & illae duae forores, si nescierunt, habeant maritos.

Et si in notitiam eis venit, superiorem formam fervent.

Si conjugum alter sit leprosus, potest alter cum illius consensu aliud inire conjugium.

XVI. Si vir leprosus mulierem habeat sanam, si vult ei donare com meatum ut accipiat virum, ipsa femina, si vult, accipiat. Similiter & vir.

Quando uxor negat sibi fuisse cum marito commercium, & maritus contra fuisse adfirmat.

XVII. Si quis accepit mulierem, & habuit ipsam aliquo tempore, & ipsa femina dicit quod non mansisset cum ea, & ille vir dicit quod sic fecit, in veritate viri consistat, quia caput est mulieris. De muliere quae dicit quod vir suus ei commercium maritale non reddidit, Georgius consensit.

Qui propter inimicitias in aliam regionem dimissa uxore fugit, aliam non ducat.

XVIII. Si qui propter faidam fugiunt in aliam patriam, & dimittunt uxores suas, nec illi viri nec illae feminae accipiant conjugium. Georgius consensit.

De incestu.

XIX. Si homo incestum commiserit v. 9. de matre sua, aut cum matrina sua de fonte & confirmatione sua, aut cum matre & filia, aut cum duabus fororibus, aut cum fratris vel fororis filia, aut nepta, aut cum consobrino vel subrina, aut cum amita vel matertera, de his criminibus pecuniam suam perdat, si habet. Et si se emendare noluerit, nullus eum recipiat, nec cibum ei donet. Et si fecerit, sexaginta solidos Domino Regi componat usque dum se ipse homo correxerit. Et si pecuniam non habet, mittatur in carcerem usque ad satisfactionem. Si servus aut libertus est, vapuletur plagis multis. Et si dominus suus permiserit amplius in tale scelus cadere, ipse dominus Regi sexaginta solidos componat.

De ecclesiasticis viris.

XX. De ecclesiasticis verò, si bona persona fuerit, perdat honorem suum. Minores verò vapulentur & in carcerem mittantur.

De Presbyteris & Clericis, ut eos Archidiaconus convocet ad synodum.

XXI. De Presbyteris & Clericis sic ordinamus, ut Archidiaconus Episcopi eos ad synodum commoneat una cum Comite. Et si quis contempserit, Comes eum distringere faciat, & ipse Presbyter aut defensor suus sexaginta solidos com-

Regino lib.
2. c. 117.
Burchard.
lib. 17. c.
18.

Regino lib.
2. c. 108.

Regino lib.
2. c. 119.
Burchard.
lib. 17. c.
12.
Ivo par. 9.
c. 71.
34. q. 1. c.
9. & 35. q.
1. c. 5.
Si quis cum
matre.

Regino lib.
2. c. 120.
Burchard.
lib. 17. c. 7.

Regino lib.
2. c. 144.
Burchard.
lib. 9. c. 42.
Ivo par. 8.
c. 180.
35. q. 1. c. 3.
Si quis acci-
pit.

Lib. v. Ca-
pitular. c. 4.

ponat, & ad synodum veniat. & Episcopus ipsum Presbyterum aut Clericum juxta canonicam auctoritatem adjudicari faciat. solidos verò sexaginta componat. Et si aliquis per violentiam Presbyterum aut

Clericum aut incestuosum contradixerit, tunc Comes ipsam personam per fidejussores positum ante Regem venire faciat unà cum Misso Episcopi; & Dominus Rex distringat, ut ceteri emendentur.

PIPPINI REGIS CONSTITVTIO GENERALIS

De letaniis faciendis pro ubertate terræ,

Data anno DCCLXIV.

Pippinus gratia Dei Rex Francorum vir inluster Domino sancto Patri Lullo Episcopo. Cognitum scimus sanctitati vestræ qualem pietatem & misericordiam Deus fecit præsentis anno in terra ista. Dedit tribulationem pro delictis nostris, post tribulationem autem magnam atque mirabilem consolationem sive abundantiam fructus terræ, quem modò habemus. Et ob hoc atque pro aliis causis nostris opus est nobis illi gratias agere, quia dignatus est servos suos consolari per ejus misericordiam. Sic nobis videtur, ut absque jejuniis indictis unusquisque Episcopus in sua parrochia letanias faciat, non cum jejuniis, nisi tantum in laude Dei, qui talem nobis abundantiam dedit; & faciat unusquisque homo sua elemosyna, & pauperes pascat. Et sic prouidere faciatis & ordinare de verbo nostro, ut unusquisque homo, aut vellet aut nollet, suam decimam donet. Valete in Christo.

CONVENTVS

APVD SANCTVM DIONYSIVM,

In quo Pippinus Rex, paulò ante mortem, regnum Francorum
divisit inter filios suos Karolum & Karolomannum anno
DCCLXVIII. mensè Septembri.

ACTA conventus istius non extant, neque charta divisionis. Earum tamen rerum memoriam conservavit auctor veteris collectionis historicae quam Henricus Canisius edidit in tomo secundo lectionis antiquae: ubi narrat auctor, Pippinum Regem, cum in postrema expeditione Aquitanica febre vexari apud Santonas cepisset, per Pictavum Turonos ad sancti Martini monasterium accessisse, Turonis deinde cum Berrada Regina & filijs suis Karolo & Karolomanno Parisios usque ad monasterium beati Dionysij martyris venisse. Ibi moratus, inquit, aliquandiu, cernens quòd vitæ periculum evadere non posset, omnes proceres suos, Duces & Comites Francorum, tam Episcopos quàm Sacerdotes, ad se venire præcepit; ibique, unà cum consensu Francorum & procerum suorum seu & Episcoporum, regnum Francorum, quod ipse tenuerat, æquali sorte inter prædictos filios suos Carolum & Carlomannum, dum adhuc ipse viveret, inter eos divisit; id est, Austrasiorum regnum Carolo seniori filio regnum instituit, Carlomanno verò juniori filio regnum Burgundiæ & Provinciæ, Alcfans & Alamaniam tradidit. Aquitaniam, quam ipse Rex acquisierat, inter eos divisit. Recitat ista, sed brevius, auctor annalium Metensium. Inde cum ad sanctum Dionysium pervenisset, cernens quòd de illa infirmitate evadere non posset, omnes optimates suos Duces & Comites Francorum, Episcopos quoque ac sacerdotes, ad se venire præcepit. Ibique unà cum consensu procerum suorum æquali sorte inter duos filios Karolum & Karolomannum regnum Francorum paterno jure divisit. His porrò gestis, ut consentiunt omnes scriptores, Pippinus post paucos dies vita cessit VIII. Kalendas Octobres, sepultusque est in basilica ejusdem sancti Dionysij.

INITIVM REGNI
KAROLI MAGNI
REGIS FRANCORVM.